

ОТА-ОНАЛИК ХУҚУҚИНИ ЧЕКЛАШ МАЗМУН-МОҲИЯТИ.

Д.Қандахорова

Ўзбекистон Республикаси Хуқуқни муҳофаза қилиш Академияси
кафедра катта ўқитувчиси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15102505>

Аннотация. Мақолада ота-оналик ҳуқуқини чеклаш тартиби ва асослари, мазкур жараённинг ота-она ва уларнинг фарзандлари учун ҳуқуқий оқибатлари ҳамда бу борада олимларнинг фикрлари, суд амалиётида мазкур тоифадаги низоларини кўриб ҳал этишда қонун нормаларини қўллаш билан боғлиқ муаммолар, амалий таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: ота-оналик ҳуқуқини чеклаш, фарзанд, оила, мажбурият, низолар.

СОДЕРЖАНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ-СУТЬ.

Аннотация. В статье рассмотрены порядок и основания ограничения родительских прав, правовые последствия этого процесса для родителей и их детей, а также мнения ученых по этому поводу, проблемы, связанные с применением правовых норм в судебной практике и разрешением споров данной категории и разработаны практические предложения.

Ключевые слова: ограничение родительских прав, ребенок, семья, обязательства, конфликты.

PARENTAL RIGHTS CONTENT-ESSENCE.

Abstract. In the article, the procedure and grounds for limiting parental rights, the legal consequences of this process for parents and their children, as well as the opinions of scientists in this regard, problems related to the application of legal norms in judicial practice and the resolution of disputes of this category, and practical suggestions have been developed.

Key words: restriction of parental rights, child, family, commitment, conflicts.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон — 2030” стратегияси тўғрисида”ги фармонига кўра, болаларни ижтимоий ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштиришда бир қатор устувор вазифалар белгиланди¹. Ўтган йиллар давомида республикада бола ҳуқуқларини таъминлашга қаратилган қатор халқаро ҳужжатларни миллий қонунчилигимизга имплементация қилиш жараёнлари жадаллашиб борди.

Масалан, 1992 йил 9 декабрда Республикада “Бола ҳуқуқлари тўғрисида”ги Конвенцияга қўшилди, 2008 йил 7 январга келиб, “Бола ҳуқуқлари кафолатлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинди. Президентнинг

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон — 2030” стратегияси тўғрисида”ги фармони. [электрон ресурс] қаралган вақти 27.05.2024 йил. <http://lex.uz/docs/6600413>

09.08.2021 йилги ПФ-6275-сонли Фармони билан Республикамизда Олий Мажлиснинг Бола ҳуқуқлари бўйича вакили- Болалар омбудсмани институти таъсис этилди.

Бола ҳуқуқлари ҳимоясига қаратилган қонун ҳужжатлари амалда ижроси таъминланаётган бир вақтда, жамиятимизда болалар тарбияси, уларнинг моддий таъминоти билан боғлиқ масалалар ҳамон долзарблигича қолмоқда.

Ота-она ва уларнинг ўрнини босувчи шахслар Конституциямизнинг 77-моддасига асосан, ўз фарзандларини вояга етгунига қадар боқиш, уларнинг тарбияси, таълим олиши, соғлом, тўлақонли ва ҳар томонлама камол топиши хусусида ғамхўрлик қилишга мажбур.

Ўз навбатида, болаларнинг ҳам ўз ота-оналарининг ғамхўрлиги остида тарбияланиш билан боғлиқ ҳуқуқлари Халқаро ҳамда миллий қонунчилигимизда қафолатланади.

Хусусан, “Бола ҳуқуқлари тўғрисида”ги Халқаро Конвенциянинг 9-моддасига асосан, болалар ўз ихтиёрларига қарши ота-оналаридан ажратилиши мумкин эмас, бундай ҳаракат алоҳида истисноли ҳолларда, яъни суд қарори асосида боланинг манфаатларини кўзлаб амалга оширилиши мумкин.

Айни шу мазмундаги норма миллий қонунчилигимиз, яъни “Бола ҳуқуқларининг қафолатлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 13-моддасида ҳам белгиланган.

Боланинг ўз ота-онаси тарбиясидан ажратилиши, фақат унинг манфаатларида, суднинг қарори билан амалга оширилиши, бунда бола, фақат ота-онаси ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилинса ёки мазкур ҳуқуқ чекланса, уларнинг тарбиясидан олиниши мумкинлиги назарда тутилади.

Оила қонунчилиги “ота-оналик ҳуқуқини чеклаш” тушунчасига алоҳида таъриф бермасдан, мазкур ҳуқуқни чеклаш асослари ва оқибатларини тўғридан-тўғри белгилаб беради.

Бу борада илмий манбаларда олимлар куйидаги фикрларни илгари сурганлар.

Л.В.Ладочкинанинг фикрича² (таъкидлашича), ота-оналик ҳуқуқини чеклаш болани ота-онани ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилмасдан туриб, ота-она тарбиясидан олишга қаратилган давлат мажбурулов таъсир чорасидир.

Л.М.Пчелинцеванинг фикрича³, ота-она ёки улардан бирининг айбли қилмиши оилавий-ҳуқуқий жавобгарлик таъсир чораси сифатида ота-оналик ҳуқуқини чеклаш учун асос бўлиши мумкин.

² Ладочкина Л.В. “Ограничение родительских прав”. Вестник Саратовской государственной юридической академии. 2017. -№4.-С. 101-104.

³ Пчелинцева Л.М. “Семейное право Россия” Издательство НОРМА. –С. 363.

Т.В.Краснова⁴ ота-оналик ҳуқуқини чеклаш ўзининг мазмун-моҳиятига кўра вақтинчалик чора эканлигини, ота-оналик ҳуқуқини чеклашда ҳамма вақт ҳам уларнинг айбли ҳаракатлари асос бўлмаслигини баён қилади.

Бир гуруҳ олимлар, хусусан Н.А.Абляптева, Ю.С.Луговаяларнинг фикрича⁵ ота-она ўзининг тарбиясида бўлган вояга етмаган фарзандлари учун хавф туғдириши билан боғлиқ салбий ҳолатлар ҳам учрайди, бу ҳолатда жамият болани ота-онадан тўлиқ ажратишни эмас, балки уларнинг хатти-ҳаракатлари тарбиячи ва тарбияланувчи муносабатларига номутаносиб келган ҳолларда уларнинг ота-оналик ҳуқуқини чеклашни кўзда тутлади.

Юқоридаги олимларларнинг фикрларига қисман қўшилган ҳолда, *“ота-оналик ҳуқуқини чеклаш тушунчасини фақат тор доирада, яъни болани қонунда белгиланган асосларга кўра ота-онаси тарбиясидан олиш маъносидан эмас, балки ота-она бола билан алоҳида яшаётган ҳолларда ҳам агар уларнинг хатти-ҳаракатлари боланинг ҳаёти ва соғлиги учун хавф туғдирган тақдирда уларнинг фарзандига нисбатан ота-оналик ҳуқуқларини чеклаш”*ни ҳам назарда тутиш мақсадга мувофиқ.

Миллий қонунчилигимизда, ота-оналик ҳуқуқини чеклашнинг иккита асоси келтириб ўтилади.⁶

Биринчиси, болани ота-она (улардан бири) билан қолдириш ота-онага (улардан бирига) боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра болага нисбатан хавфли бўлганда (ота-онанинг руҳияти бузилиши ёки бошқа сурункали касаллик, оғир ҳолатларни бошдан кечириш ва бошқалар);

Иккинчиси, ота-онанинг айбли ҳаракат ёки ҳаракатсизлиги оқибатида болани уларни тарбиясида қолдириш унга нисбатан хавф туғдирганда (ота-она томонидан болани тизимли равишда назоратсиз қолдириш ёки уларнинг спиртли ичимлик таъсирида уйда тез-тез жанжал уюштириши, ахлоқ нормаларига зид ҳаёт тарзи юритиши ёхуд ота-онанинг бошқа айбли қилмишлари бола учун хавф туғдирган ҳолатлар);

Иккала ҳолатда ҳам, болани ота-она (улардан бири) билан қолдириш оқибатида ота-онанинг хулқ-атвори бола учун хавф туғдирса, ота-онани (улардан бирини) ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш учун эса етарли асослар аниқланмаган тақдирда, суд уларни ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилмасдан, ота-оналик ҳуқуқини чеклаш (болани олиш) ҳақида қарор қабул қилиши мумкин.

⁴ Краснова Т.В. “Лишение родительских прав: концептуальные ошибки законодателя и проблемы правоприменительной практики. Вестник Омского Университета. Серия “Право”. 2015 №3.

⁵ Абляптева Н.А., Луговая Ю.С. Крымский вестник. №1.(22). 2019 г.

⁶ Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 й., 5-6-сонга илова; 2003 й., 03/24/905/0106-сон.

Боланинг оилада ва оиладан ташқарида алоҳида ҳуқуқий мақоми ва ҳимояга олинишининг асосий сабаби- уларнинг жисмоний, руҳий ва ижтимоий балоғатга етмаганлиги муносабати билан тўлиқ ёки қисман ҳимояга ва ғамхўрликка муҳтожлигидан келиб чиқади⁷.

Таъкидлаш жоизки, ота-оналик ҳуқуқини вақтинчалик муддатда чеклаш орқали, ота-онага ўзининг ахлоқий тарбиясини яхшилаш, фарзанд олдидаги ота-оналик мажбуриятларини бажаришга бўлган муносабатини ўзгартириш учун имконият яратилади, уларнинг келгусида бола ҳуқуқлари ва манфаатларига қарши ҳуқуқбузарлик содир этишини олдини олиш таъминланади.

Агар бола суднинг қарори билан ота-она (улардан бири)дан олиб қўйилиб, ота-оналик ҳуқуқи чеклангандан сўнг, ота-она ўз хулқ-атворини ўзгартирмаса, васийлик ва ҳомийлик органи суд томонидан ота-оналик ҳуқуқини чеклаш тўғрисидаги ҳал қилув қарори чиқарилгандан кейин олти ой ўтгач, уларни ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш тўғрисида даъво тақдим этиши шарт.

Шу ўринда, ота-оналик ҳуқуқини чеклаш ва ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш тушунчаларини бир-биридан фарқлаш муҳим. Булар қуйидагиларда кўринади:

-биринчидан, ота-оналик ҳуқуқини чеклаш вақтинчалик чора бўлиб, токи ота-онанинг хулқ-атвори боланинг ҳаёти, соғлиғи ва маънавий камолоти учун хавф туғдириши барҳам топгунга қадар амал қилади;

-иккинчидан, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш ва ота-оналик ҳуқуқини чеклаш асослари қонунда алоҳида белгиланган ва бир-биридан фарқланади (Мисол учун ота-онанинг ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолда оғир касаллик туфайли ёки руҳий касаллик сабаб болани тарбиялаш имконига эга бўлмаслиги асоси билан фақат у тузалиб кетгунича болани унинг тарбиясидан олиш (ота-оналик ҳуқуқини чеклаш) мумкин, бироқ бу кейинчалик болага нисбатан ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш учун асос бўлмайди);

-учинчидан, ота-оналик ҳуқуқи чекланганда, агар ота-онанинг бола билан учрашиши унинг руҳий ҳолати ёки соғлиғига хавф туғдирмаса, Васийлик ва ҳомийлик органи ёки бошқа қонуний вакилларнинг розилиги билан ота-онанинг бола билан кўришишига рухсат берилади;

-тўртинчидан, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш, фақат уларнинг айбли ҳаракат ёки ҳаракатсизлиги оқибатида ота-оналик мажбуриятларини бажармаслиги оқибатида қўлланадиган охириги чорадир.

Ота-оналик ҳуқуқини чеклаш эса, уларнинг ўзларига боғлиқ бўлмаган сабаблар, яъни оғир кечаётган касаллик ёки руҳий ҳолати билан боғлиқ касаллик оқибатида

⁷ Бурдо Е.П. “Ограничение родительских прав как институт семейного права” УДК 347.634

фарзандларига нисбатан ота-оналик мажбуриятларини бажара олмай қолган ҳолатларда ҳам боланинг манфаатини қўзлаб амалга оширилиши мумкин.

-бешинчидан, ота-оналик ҳуқуқи чекланган вақтда ота-она фарзандини шахсан тарбиялаш ва унинг манфаатида бериладиган нафақа ва имтиёзлардан маҳрум бўлса, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум этилганда эса, ота-она қайси болага нисбатан ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилинган бўлса, шу болага нисбатан бўлган қариндошлик фактига асосланган барча ҳуқуқлардан, шу жумладан ундан таъминот олиш ҳуқуқидан маҳрум бўлади.

Юқорида, болани ота-она тарбиясидан суд тартибида олиб қўйиш ёки ота-оналик ҳуқуқини чеклаш учун уларнинг хулқ-атвори болага нисбатан хавф туғдириши ёки оилавий муҳитда бола учун хавф туғилиши асос бўлишига тўхталдик. Бироқ амалдаги қонун ҳужжатларида мазкур тушунча мазмуни очиқ берилмаган.

Шу ўринда, илмий изланишлар натижасига кўра ота-онанинг болага нисбатан хавф туғдирувчи хулқ-атвори тўғрисида олимлар ўртасида турлича қарашлар мавжуд.

Мисол учун, И.Ординарцевнинг фикрича, оила қонунчилигида у ёки бу низони ҳал этишда муҳим аҳамият касб этувчи баҳолаш омилларидан бири бу-ота-оналик ҳуқуқини чеклашга асос бўлиб хизмат қилувчи “хавф” тушунчасидир. Бироқ қонун ота-оналик ҳуқуқини чеклаш учун асос бўлиб ҳисобланувчи ота-онанинг ўзига боғлиқ бўлган ёки боғлиқ бўлмаган айбли қилмишни белгилаб берган бўлсада, бола учун хавф туғдириш тушунчасини аниқ мезонлар билан белгилаб бермаган⁸.

С.И.Смирновская⁹ “хавф остида қолиш” тушунчасини РФ “Вояга етмаганлар ҳуқуқбузарлиги ва профилактикаси тизими асослари тўғрисида”ги қонун асосида аниқлашни таклиф этган.

Ёки Н.Абляптева¹⁰ ўз қарашларида “қонунчиликда, ота-оналик ҳуқуқини чеклаш асносида болани уларнинг тарбиясидан олиш учун аниқ талаблар белгиланмаганлигини таъкидлаш жоиз, айтилиши вақтда бола учун ота ёки она томонидан туғдирилган хавф даражаси ҳар бир ҳолатда боланинг ёши, соғлиғи ва бошқа ҳолатларни инобатга олиб аниқланади. “Хавф” тушунчаси, боланинг шахси, ҳаёти, соғлиғига нисбатан жисмоний ва маънан хавф туғдирилиши сифатида баҳоланади”.

Ўз навбатида, Е.П.Бурно¹¹ “ота-онанинг бола учун хавф туғдирувчи салбий муносабатларига: ота-онанинг спиртли ичимликларни суиистеъмол қилиши билан боғлиқ

⁸ Ординарцев И.И. “Вестник Московского Университета МВД России. №3.2011 г.

⁹ Смирновская С.И. Указ.соч. -С.17.

¹⁰ Абляптева Н.А., Ю.С.Луговая. Крымский вестник. №1.(22). 2019 г.

¹¹ “Ограничение родительских прав как институт семейного права” УДК 347.634

тез-тез такрорланувчи жанжал, келишмовчиликлар, бола доимий равишда ота-она назоратсиз ўз ҳолига ташлаб қўйилиши ва ҳоказолар киради” деб баҳолайди.

Фикримизча, ота-онанинг боланинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавф туғдиришида ифодаланган ҳатти-ҳаракатлари ёки ҳаракатсизлигини баҳолашда, “хавф” тушунчаси мазмунини қонунчиликда мустаҳкамлаш мақсадга мувофиқ.

Шу ўринда “хавф” тушунчасини *“оиланинг яшаш шароитларини ўрганиш ҳақидаги далолатнома, васийлик ва ҳомийлик органининг тушунтиришлари, тиббий хулоса, гувоҳларнинг кўрсатмалари ва бошқа фактик далиллар билан тасдиқланган, оилада ота-онанинг (ёки улардан бири) хулқ-атвори боланинг шахси, ҳаёти, соғлиғига нисбатан жисмоний ёки маънан хавф туғдириши”* маъносида ифодалаш мақсадга мувофиқ.

Бунда оилада юзага келган салбий вазиятда ота-онанинг айбли ёки айбли эмаслиги ёхуд бирор бир оқибатнинг келиб чиқиши муҳим шарт эмас, балки ота-оналик ҳуқуқини чеклаш учун, уларнинг айбидан қатъий назар оилада бола учун хавфли бўлган муҳитнинг юзага келишининг ўзи етарлидир.

Ота-оналик ҳуқуқини чеклаш жараёни, судга даъво аризаси киритиш билан бошланади. Мазкур даъво талаби, боланинг яқин қариндошлари, вояга етмаган болалар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мажбурияти қонун билан зиммасига юклатилган органлар ва муассасалар, мактабгача таълим ташкилотлари, умумтаълим муассасалари ва бошқа муассасалар, шунингдек прокурор томонидан тақдим этилиши мумкин¹².

Амалдаги фуқаролик процессуал қонунчилиги талабига кўра, судда ота-оналик ҳуқуқини чеклаш тўғрисидаги ишлар умумий тартибда прокурор ҳамда васийлик ва ҳомийлик органи иштирокида кўриб чиқилади.

Таъкидлаш жоизки, ота-оналик ҳуқуқининг чекланиши ота-онани болага таъминот бериш мажбуриятидан озод қилмайди. Мазкур низони судда кўриш баробарида, суд ота-онадан (уларнинг биридан) боланинг таъминоти учун алимент ундириш масаласини ҳал қилади¹³.

Шу билан бирга, ота-онаси ўзига нисбатан ота-оналик ҳуқуқи чекланган бола турар жойга бўлган мулк ҳуқуқини ёки турар жойдан фойдаланиш ҳуқуқини, ота-онаси ва бошқа қариндошлари билан туғишганлик фактига асосланган мулкый ҳуқуқларини, шу жумладан мерос олиш ҳуқуқини ҳам сақлаб қолади.

¹² Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 й., 5-6-сонга илова; 2003 й., 03/24/905/0106-сон.

¹³ Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 й., 5-6-сонга илова; 2003 й., 03/24/905/0106-сон.

Суд томонидан ота-оналик ҳуқуқи чекланган ота-онанинг бола билан кўришиши унга салбий таъсир кўрсатмаса, кўришишга рухсат берилиши мумкин. Бундай кўришишга васийлик ва ҳомийлик органининг розилиги билан, агар васий (ҳомий) тайинланган бўлса, унинг, ёхуд боланинг тутинган ота-онаси ёинки бола турган муассаса маъмуриятининг розилиги билан йўл қўйилади.

Гарчи, қонунда ота-оналик ҳуқуқини чеклаш билан боғлиқ норма киритирилган бўлсада, ота-онанинг болага нисбатан салбий таъсир кўрсатиши айнан нимада ифодаланиши мумкинлиги аниқ белгиланмаган.

Суд амалиётидан болага салбий таъсир кўрсатувчи омиллар сифатида, бола билан кўришганда ота-онанинг спиртли ичимлик ичган маст ҳолатда бўлиши, боланинг тарбиясига аралашуш, ҳуқуқбузарлик ва бошқа қилмиш содир этишга болани қизиқтириш ва бошқаларни мисол келтириш мумкин.

Шу ўринда, ота-она (улардан бири)нинг ота-оналик ҳуқуқи чекланган тақдирда, суд томонидан боланинг тақдири қандай ҳал этилиши борасида ҳам айрим мунозарали масалалар мавжуд.

Хусусан, оила қонунчилигида ота-оналик ҳуқуқини чеклаш асослари аниқ белгилангани ҳолда, келгусида боланинг ҳуқуқий мақоми, уни жойлаштириш шакли тўлиқ тартибга солинмаганлиги, мазкур нормаларни судлар томонидан турлича талкин қилинишига олиб келиши мумкин.

Мисол учун, оила қонунчилигида ота-онанинг ҳар иккаласи ҳам ота-оналик ҳуқуқи чекланиб, бола уларнинг тарбиясидан олинган ҳолларда болани васийлик ва ҳомийлик органига олиб берилиши кўзда тутилган. Бирок, бола ота-онадан бирининг тарбиясидан олинганда, иккинчиси болани тарбиясига олиш истаги бўлмаса ёки у узоқ муддатли бошқа давлатда бўлса ёинки унинг шарт-шароитлари болани тарбиясига олиши учун етарли бўлмаган ҳолларда боланинг тақдири қандай ҳал этилиши қонун ҳужжатлари билан тартибга солинмаган.

Фикримизча, Оила Кодексининг 84-моддаси 4-қисмини, “болани ота ёки онасига беришнинг имконияти бўлмаган ёки ота-онанинг ҳар иккаласи ҳам ота-оналик ҳуқуқи чекланган тақдирда, бола васийлик ва ҳомийлик органининг қарамоғига олиб берилади” деб тўлдириш мақсадга мувофиқ.

Суд амалиётида ота-оналик ҳуқуқини чеклаш билан боғлиқ қонун нормаларини қўллаш билан боғлиқ айрим муаммоли вазиятлар ҳам учрайди.

Даъвогар Ш. судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб жавобгар М. билан 2012 йилда қонуний никоҳдан ўтиб турмуш қурганликларини, биргаликдаги турмушларидан икки нафар 1999 йилда туғилган Н. ва 2007 йилда туғилган Л. исмли фарзандлари

тузилганлигини, оилавий келишмовчиликлар сабабли 2012 йилда қонуний никоҳдан ажрашганликларини, 2012 йилдаги суд буйругига асосан фарзандининг таъминоти учун алимент ундириши белгиланганлигини, жавобгар 2011 йилда Россия Федерациясига чиқиб кетганлигини, бугунги кунга қадар фарзандининг моддий таъминоти учун алимент тўламаганлигини, алимент қарздорлиги 72.659.809 сўмни ташиқил қилишини баён қилиб, жавобгар М.ни Л. исмли фарзандига нисбатан оталик ҳуқуқидан маҳрум қилишни сўраган.

Суднинг 2022 йилдаги ҳал қилув қарори билан даъво талаби қисман қаноатлантирилиб, жавобгар М.нинг вояга етмаган фарзанди Л.га нисбатан оталик ҳуқуқи чекланган.

Судда оталик ҳуқуқини чеклаш учун асос сифатида, жавобгарнинг Россия Федерациясида бўлганлиги, ўз фарзандини таъминлаш ва тарбиялаш мажбуриятини бажара олмаслиги кўрсатилгани ҳолда, бир вақтнинг ўзида болани отаси билан кўришиб туриши боланинг тарбиясига жиддий таъсир кўрсатувчи омил сифатида баҳоланган.

Суд, жавобгарнинг оталик ҳуқуқидан маҳрум қилиш билан боғлиқ даъво талабини муҳокама қилиб, қандай асосларга кўра отаси тарбиясида бўлмаган болани унинг тарбиясидан олиш ёки оталик ҳуқуқини чеклаш учун зарурат борлигини асослантirmаган.

Шу ўринда, болалар тарбияси билан боғлиқ низоларнинг судда кўрилиши амалиётини ўрганиш ва таҳлил этиш натижалари ота-оналик ҳуқуқини чеклаш билан боғлиқ нормани қўллаш билан боғлиқ айрим муаммолар мавжудлигини кўрсатмоқда.

Хусусан, ўзаро келишмовчиликлар, оиланинг дарз кетиши, алоҳида яшаётган ота-оналар ўртасида фарзандлари тарбиясида иштирок этиш билан боғлиқ низоларни келтириб чиқаради.

Оила кодексининг 76-моддаси талабига кўра, боладан алоҳида яшаётган ота (она) бола билан кўришиш, унинг тарбиясида иштирок этиш ва таълим олиши масаласини ҳал этишда қатнашишга ҳақли.

Агар фарзанди қарамоғида бўлган ота ёки она, хулқ-атвори болага хавф туғдираётган ота (она)ни келгусида боланинг тарбиясида иштирок этиш орқали унинг ҳаёти ва соғлиғига зарар етказишини олдини олиш мақсадида, унинг ота-оналик ҳуқуқини чеклаш ҳақидаги талаб билан судга мурожаат қилган ҳолларда, ОКнинг 83-моддасини қўллаб талабни қаноатлантириш мунозарали, чунки норма мазмуни фақат қонунда белгиланган ҳолларда, **болани ота-онасидан олишнигина** назарда тутди.

Шунга кўра оила қонунчилигида агар ота-онанинг ҳуқ-атвори боланинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавф туғдирганда, улар (улардан бири) боладан алоҳида яшаган ҳолларда ҳам ота-оналик ҳуқуқини чеклаш мумкинлиги билан боғлиқ ўзгартириш киритиш мақсадга мувофиқ.

Мазкур нормани такомиллаштириш орқали суд амалиётида, фарзандидан алоҳида яшаётган, ўз навбатида қонун талаби бўйича бола тарбиясида иштирок этиш ҳуқуқига эга бўлган, бироқ унинг бу ҳуқуқини амалга ошириши боланинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавфли бўлган ҳолларда ота-онани (улардан бири) ота-оналик ҳуқуқини чеклаш учун ҳуқуқий асос бўлади.

Шу ўринда, фарзандига нисбатан ота-оналик ҳуқуқи чекланган ота-она ва оиладаги ижтимоий муҳитни ўрганиш, оиладаги боланинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавф туғдираётган сабаб ва шарт-шароитларни бартараф қилиш борасида чоратадбирларни кўриш орқали келгусида болаларни нормал оилавий муҳит ва қондош ота-она тарбиясига қайтариш имкониятлари яратилиши мумкин бўлади.